

9. *Головченко В.* Конституційні принципи місцевого самоврядування / В. Головченко, О. Корпань // *Право України.* – 1998. – № 3. – С. 14–17.

10. *Коваленко Л. В.* Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні: питання теорії і практики / Л. В. Коваленко. – К. : Довіра, 1997. – 131 с.

11. *Куйбіда В. С.* Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти / В. С. Куйбіда, І. Я. Заяць. – Х. ; Белгород : Клуб семейн. досуга, 2010. – 479 с.

12. *Любченко П. М.* Конституційно-правові основи розвитку місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства / П. М. Любченко. – Х. : Модель Всесвіту, 2006. – 234 с.

13. *Місьцеве самоврядування* / [упоряд. : Ю. П. Битяк, П. М. Любченко, С. Г. Серьогіна]. – Х. : Одіссей, 2009. – 616 с. – (Закони України).

14. *Онищук М.* Правові засади місцевого самоврядування в Україні / М. Онищук, В. М. Кампо. – К. : Основи, 1998. – 120 с.

15. *Тодика Ю.* Основи конституційного строю України : монографія / Ю. Тодика. – Х. : Факт, 2000. – 176 с.

16. *Шаповал В.* Сутнісні характеристики місцевого самоврядування / В. Шаповал // *Право України.* – 2002. – № 3. – С. 48–54.

17. Коментар до Європейської хартії місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.loginsee.org.

18. Всесвітня декларація місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bunken.nga.gr>.

Надійшла до редколегії 10.09.2014 р.

УДК 324/351

О. С. ВАСИЛЬЄВ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ В УКРАЇНІ

Досліджено організаційно-правові засади діяльності Державного реєстру виборців в Україні, наведено нормативно-правову базу його діяльності, розглянуто функціональну компетенцію розпорядника Реєстру виборців, окреслено напрями подальших досліджень в даному напрямку.

Ключові слова: державне управління, вибори, Державний реєстр виборців, Реєстр виборців.

Organizational and legal principles of the State Register of Voters of Ukraine, given the regulatory framework of the State register of voters considered the functional competence of a voter register, outlines directions for future research in this area.

Key words: governance, elections, the State Voter Register, Register of Voters.

Сучасні процеси державотворення в Україні свідчать про недостатнє врахування інтересів громадян органами влади. При цьому проблема полягає не тільки в слабкості впливу державних органів влади на прийняття державно-управлінських рішень на всій території, а й взагалі на ситуацію в країні. Якість державного управління багато в чому залежить від дієвості представницьких інституцій, які формуються в демократичній державі через систему виборів. Тому організація виборів, повнота охоплення електорального поля в країні є одним із показників демократичності країни і Держаний реєстр виборців у цьому процесі відіграє вагомий роль. Відповідно організаційно-правові засади діяльності Державного реєстру виборців в Україні мають бути перманентно в полі зору науки державного управління.

Проблеми вдосконалення організаційно-правових засад діяльності Державного реєстру виборців в Україні є предметом дослідження багатьох науковців з державного управління, серед яких Е. Афонін, В. Бакуменко, Ю. Ковбасюк, Ю. Ключковський, О. Крутий, Ю. Куц, О. Крюков, В. Мартиненко, О. Радченко, В. Тертичка, Ж. Усенко-Чорна та ін. Проте зазначені науковці досліджували тільки різні аспекти забезпечення та впровадження державної політики в виборчому процесі та не ставили за мету своїх досліджень організаційно-правові засади діяльності Державного реєстру виборців в Україні.

Мета статті – аналіз результатів досліджень науковців, присвячених процесу виборів, та узагальнення організаційно-правових засад діяльності Державного реєстру виборців в Україні.

У країнах демократії вибори є одним із найважливіших інститутів, формою безпосереднього здійснення влади самим народом. В Україні, як і у країнах – членах Європейського Союзу, основні засади організації та проведення виборів визначено на конституційному рівні. Так, у статті 71 Конституції України встановлено основні принципи виборчого права: вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування; виборцям гарантується вільне волевиявлення. Також визначено вік, з якого виникає право обирати та бути обраним до органів державної влади, загальні підстави обмеження виборчих прав, дати і строки проведення виборів. Однак, на відміну від більшості країн ЄС, визначення виборчої системи для виборів глави держави і парламенту здійснюється не на конституційному рівні, а спеціальними законами України волевиявлення [8].

Вибори, зазначає В. Сурнін, є політичною боротьбою, яка відбувається за законами конкуренції. У цій боротьбі зіштовхуються політичні інтереси різних суб'єктів виборчого процесу. Вибори – це не лише дотримання регламентних норм, у рамках яких відбувається сам процес, а й уміння вигідно і успішно позиціонувати себе, враховуючи і використовуючи в тому числі і особливості регламентованих аспектів виборчого процесу [6, с. 139]. До таких регламентованих аспектів можна віднести Державний реєстр виборців.

Створений в Україні Державний реєстр виборців як єдина база даних, доступ до якої здійснюється через закриту мережу, розпочав свою діяльність з березня 2009 р. (уважається найкращим ІТ-проектом України 2009 р.). Раніше існував у вигляді локальної інформаційно-аналітичної підсистеми “Списки виборців”, що була встановлена в кожному відділі ведення реєстру.

В Україні унормовано законодавче поле функціонування виборчої системи, важливим сегментом якої є механізм функціонування Державного реєстру виборців. Він функціонує на підставі Закону України “Про Державний реєстр виборців”, Указу Президента України № 215/2001 “Питання організації виконання Закону України “Про громадянство України”, постанови КМУ від 18 липня 2007 р. № 943 “Деякі питання утворення органів (відділів) ведення та регіональних органів (відділів) адміністрування Державного реєстру виборців”, низки постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України та Центральної виборчої комісії. До органів Державного реєстру виборців належать: 1) розпорядник Державного реєстру виборців ; 2) органи ведення Державного реєстру виборців; 3) регіональні органи адміністрування Державного реєстру виборців [2].

Державний реєстр виборців, відповідно до Закону України “Про Державний реєстр виборців”, – автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання, обробки даних, які містять передбачені цим Законом відомості, та користування ними, створена для забезпечення державного обліку громадян України, які мають право голосу відповідно до статті 70 Конституції України. Основними завданнями даної установи є складання списків виборців для проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, всеукраїнських та місцевих референдумів [2]. Дана категорія знайшла своє відображення в Енциклопедії державного управління, де під цим феноменом розуміється автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання та обробки даних, що містять відомості про громадян України, які мають право голосу на виборах різних рівнів. До нього заносяться та в базі даних зберігаються відомості про виборця (персональні дані) таких видів: ідентифікаційні персональні дані виборця (прізвище, ім’я, по батькові, дата й місце народження виборця); персональні дані, які визначають місце та умови голосування виборця (виборча адреса виборця, номер територіального або зазначення закордонного виборчого округу, номер виборчої дільниці, до якої віднесений виборець, відомості про постійну нездатність виборця пересуватися самостійно (за наявності підстав); службові персональні дані. За цього місце народження виборця, народженого на території України, визначається згідно з її сучасним адміністративно-територіальним устроєм. Цей компонент персональних даних, хоч і не включається до списків виборців, проте є надзвичайно важливим для ідентифікації виборця в Реєстрі [1, с. 168].

Ведення та адміністрування реєстру доручено структурним підрозділам місцевих державних адміністрацій і виконавчих апаратів місцевих рад. Вони

утворюються на місцях рішенням голови місцевої державної адміністрації або міської ради, які їм підзвітні, та підконтрольні й підпорядковані керівнику апарату місцевої адміністрації або виконкому міської ради, міському голові відповідно [3].

Розпорядником Реєстру є Центральна виборча комісія. Відповідно до частини 4 статті 33 Закону України “Про Центральну виборчу комісію” для забезпечення виконання Комісією функцій розпорядника Державного реєстру виборців утворюється Служба розпорядника Державного реєстру виборців [4]. Розпорядник Реєстру: забезпечує та контролює дотримання вимог цього Закону у процесі створення та ведення Реєстру; забезпечує організаційне і технологічне функціонування Реєстру; має доступ у режимі читання до всієї бази даних Реєстру; забезпечує контроль за цілісністю бази даних Реєстру, повнотою і коректністю персональних даних Реєстру та ініціює проведення органами ведення Реєстру перевірки виявлених некоректних відомостей Реєстру; надає органам ведення Реєстру право доступу до бази даних Реєстру та встановлює порядок такого доступу відповідно до цього Закону; здійснює ведення системних класифікаторів; здійснює інші повноваження, передбачені законом [5].

На підставі даного Закону утворено відділи адміністрування Державного реєстру виборців апарату обласної державної адміністрації й розроблено відповідні положення, в яких записано, що цей відділ є структурним підрозділом апарату обласної державної адміністрації, який утворюється головою обласної державної адміністрації, йому підзвітний та підконтрольний і підпорядковується заступникові голови – керівникові апарату обласної державної адміністрації. Відділ у своїй діяльності керується Конституцією України та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, Центральної виборчої комісії, голови обласної державної адміністрації, а також цим положенням. Основними завданнями відділу є: організаційна підтримка, забезпечення взаємодії місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів, установ та організацій з питань створення і ведення Державного реєстру виборців; здійснення контролю за виконанням актів розпорядника Реєстру.

На органи ведення Реєстру покладено функцію щодо щоквартального (до 5 березня, червня, вересня, грудня кожного року) поновлення бази даних Реєстру, яке здійснюється на підставі відомостей, котрі повинні надаватися щодо визначених Законом категорій громадян керівниками відповідних територіальних органів міністерств внутрішніх справ, юстиції, органів опіки і піклування, місцевих органів Державного департаменту України з питань виконання покарань, командирами військових частин та керівниками консульських установ України за кордоном за три попередні календарні місяці. Строк першого проведення періодичного поновлення персональних даних Реєстру встановлюється Центральною виборчою комісією після закінчення первинного уточнення персональних даних Реєстру [7, с. 28].

Таким чином, вибори є одним із найважливіших інститутів функціонування держави, формою безпосереднього здійснення влади самим народом, в Україні,

країнах – членах Європейського Союзу, основні засади їх організації та проведення визначено на конституційному рівні, статті 71 Конституції України, зокрема. В Україні унормовано законодавче поле функціонування виборчої системи, де важливим сегментом є механізм функціонування Державного реєстру виборців. Він функціонує на підставі низки законодавчих і нормативних актів. Ведення та адміністрування реєстру доручено структурним підрозділам місцевих державних адміністрацій і виконавчих апаратів місцевих рад, котрі утворюються на місцях рішенням голови місцевої державної адміністрації або міської ради.

Подальші дослідження будуть корисними в напрямку вивчення й узагальнення досвіду країн ЄС щодо окресленого напрямку.

Література:

1. *Красівський О. Я.* Державний реєстр виборців // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / О. Я. Красівський, Н. Ф. Добрева ; наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (гол.) [та ін.] ; НАДУ при Президентові України. – К. : НАДУ, 2011. – .

Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол. : В. С. Загорський (гол.), С. О. Телешун (співгол.) [та ін.] ; ЛРІДУ НАДУ. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 168–169.

2. Про Державний реєстр виборців : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

3. Про затвердження типових положень про орган (відділ) ведення Державного реєстру виборців та про регіональний орган (відділ) адміністрування державного реєстру виборців [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2007 р. № 868. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. Про Центральну виборчу комісію : Закон України // ВВР України. – 2004. – № 36. – Ст. 448.

5. Служба розпорядника Державного реєстру виборців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.driv.gov.ua>.

6. *Сурнін В. О.* Сучасний стан і перспективи вдосконалення виборчої системи в Україні // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, – 2012. – Вип. 2. – С. 138–144.

7. *Усенко-Чорна Ж.* Державний реєстр виборців – якісно новий крок до демократичних виборів / Ж. Усенко-Чорна // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2007. – № 1. – С. 26–31.

8. *Шаміна Л. В.* Сучасний стан і перспективи розвитку адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних виборчих прав громадян України [Електронний ресурс] / Л. В. Шаміна // Адміністративне право і процес. – Режим доступу : <http://applaw.knu.ua>.

Надійшла до редколегії 10.09.2014 р.